

Сюравчик Валерій Григорович,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Негативний вплив корупції відчувається в будь-якій країні незалежно від державного устрою і традицій. Як слушно з цього приводу зазначила Ю. М. Черноус, корупцію потрібно розглядати як злочин міжнародного характеру [1, с. 66]. Протягом тривалого часу людство, намагаючись приборкати корупцію, набувало як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цією соціальною хворобою. Кожна держава намагалася розробити свою ефективну систему заходів, які б звели до мінімуму її негативні наслідки.

Більшість країн світу намагалися розробити свою ефективну систему заходів, які б звели до мінімуму її негативні наслідки. Однак, на переконання В. Я. Тація, В. І. Борисова, жодна із соціально-політичних та економічних систем не має повного імунітету від цих корупційних діянь. Змінюються лише її обсяги і прояви, а також можливості, які визначаються ставленням до неї держави та суспільства [2, с. 45].

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя.

Як зазначив О. Я. Прохоренко, аналіз зарубіжного досвіду протидії корупції може допомогти не стільки вибрати зі світового досвіду набір антикорупційних заходів, скільки зрозуміти, як корупції можна протидіяти в найскладніших умовах, а також, що існують перевірені досвідом не тільки принципи і методи ефективної протидії корупції, а й показники, що дозволяють обґрунтовано судити про ступінь ефективності застосованих антикорупційних заходів [3, с. 391–395].

Своєрідність та неповторність історичного розвитку країн робить набутий ними досвід боротьби з корупцією унікальним.

Його аналіз є невід’ємним елементом пошуку шляхів протидії та запобігання корупції в Україні.

У щоденному житті корупція фактично стала нормою – майже 75 % наших співгромадян, які хоча б раз, а здебільшого і частіше, давали хабарі, що стало розповсюдженим явищем і є загрозою гідному життю, розвитку нашої держави. Проблема хабара виникає часто: при влаштуванні дитини у дитсадок або школу, оформленні документів, довідок, реєстрації бізнесу, складанні іспитів, щоб пришвидшити вирішення того чи іншого питання або просто віддячити тощо. Негативні наслідки, породжувані цим явищем, не тільки перешкоджають прогресивному, поступальному розвитку суспільства, але й являють серйозну загрозу інтересам національної безпеки країни.

Політика України спрямована на інтеграцію України до світового співтовариства, наближення законодавства до міжнародних стандартів, на імплементацію важливих положень міжнародних договорів у сфері боротьби з корупцією. Але потрібно констатувати, що у сфері педагогіки чи управлінні не вироблено шляхів, які б гарантували людині, яка претендує на певну посаду, що вона буде ідеальним чиновником, який би не брав хабар.

Хоча зазначимо, що багатьом країнам з найменшим рейтингом корумпованості вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам. Серед них, зокрема, Швеція, Данія, Фінляндія, Норвегія, Ісландія, Ірландія, Німеччина, Австрія, Нідерланди, Швейцарія, Великобританія, Люксембург, Португалія, Канада, США, Сінгапур, Малайзія, Нова Зеландія, Австралія, Ізраїль, Чилі та ін. Кожна з цих країн мають свої особливості в організації антикорупційної діяльності, але разом з тим спільними для них є створення відповідної правової бази, бажання організації активної протидії корупційним проявам та залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій. Корупція у таких країнах усвідомлюється вищими органами державної влади як найактуальніша проблема національної безпеки.

На підставі зазначеного, можна дійти висновків про те, що ефективні методи боротьби з корупцією все ж існують і декілька з них є універсальними. Це, наприклад, посилення законів і контроль за їх виконанням, що підвищує ймовірність покарання чиновника за корупційні правопорушення. По-друге, це економічні механізми, які не тільки дозволяють посадовим особам збільшити свої доходи, але й стимулюють їх не порушувати закони. По-третє, це посилення контролю над

державними структурами з боку суспільства в цілому і її найбільш активних представників зокрема. По-четверте, розмір потенційного прибутку від корупції зменшується при підсиленні ролі ринкових механізмів і конкуренції. Нарешті, важливо формувати в суспільстві атмосферу нетерпимості до корупції.

Чинниками успішної протидії корупції, які вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою, є відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Розглянемо досвід окремих країн Європи та світу, які успішно протидіяли корупційним проявам. Їх методи виглядають часом дивними і екстремальними, але тим не менш ефективними.

Досить розгалуженим у сфері боротьби з корупцією є національне законодавство Великобританії, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються правовідносин, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах. З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великобританії.

Проаналізувавши найжорсткіше у світі антикорупційне законодавство Китаю, Подолько Е. вдало відмітив, що до усіх чиновників, яких підозрюють у махінаціях, застосовують найсуворіші покарання аж до смертної кари. Так, з 2003 р. було публічно розстріляно 10 тисяч чиновників, чия провина була доведена, ще 120 тисяч отримали по 10–20 років позбавлення волі. Незважаючи на це, високий рівень корупції в Китаї зберігається. Це і звичайні грошові хабарі, і торгівля посадами, і перевищення повноважень, і надмірне використання бюджетних грошей, і навіть хабарі у вигляді сексуальних послуг [4, с. 45].

Система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції.

Цікавий досвід Швеції – однієї з найменш корумпованих країн світу, де велику роль у протидії корупції відіграють церква

і громадська думка. У цій країні в роботі посадовця на перше місце ставляться високі етичні стандарти.

Якщо розглянути досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині, то він свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з корупцією. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини.

Сінгапур займає лідируюче місце у світі по відсутності корупції. Щоб вирішити проблему, було створено бюро з розслідування корупції з широкими повноваженнями, куди громадяни змогли звертатися зі скаргами на держслужбовців і вимагати відшкодування збитків. Були введені жорсткі економічні санкції за хабарі.

Отже, базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство, тобто закони та інші нормативно-правові акти, що визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею.

Таким чином ми констатували, що корупція як соціальне явище притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Саме країни, які можна назвати порівняно вільними від корупції, та яким вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам у більшості випадків є ініціаторами розробки міжнародних нормативно-правових актів.

Усі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій.

Використання зарубіжного досвіду в нашій країні не може проводитися за допомогою простого копіювання тих чи інших заходів державного або муніципального управління, асоціацій приватного бізнесу або громадських організацій, які показали свою ефективність в інших країнах. Корупція постійно

адаптується до зміни політичних, економічних і соціальних умов діяльності, має національні особливості і стереотипи сприйняття. Тому ті заходи, які кілька років або кілька десятиліть тому були ефективні в інших країнах світу, не обов'язково будуть ефективними в сучасній Україні. Ці заходи необхідно буде адаптувати для застосування в нашій країні, пристосовувати до української специфіки. Крім того, для реального зниження рівня корупції з огляду на її широке поширення в нашій державі необхідно застосовувати не якийсь один антикорупційний захід, а комплекс таких заходів, а позитивний досвід розробки і цілеспрямованої реалізації зарубіжних стратегій протидії корупції необхідно вивчати для недопущення можливих помилок в майбутньому.

Підсумовуючи наведене вище, зазначимо, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем.

Список використаних джерел

1. Черноус Ю. М. Актуальні питання реалізації міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів. *Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії*: матеріали Міжнар. круглого столу (Київ, 9–10 листоп. 2017 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ: НАВС, 2017. 328 с. С. 66–69.

2. Таций В. Я., Борисов В. И. Научное обеспечение путей противодействия коррупции в Украине. *Актуал. пробл. боротьби з корупцією в Україні*. 2004. Вип. 4. С. 44–48.

3. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам в зарубіжних країнах та адаптація їх досвіду в Україні. *Вісн. УАДУ*. 2002. № 3. С. 391–395.

4. Подолько Е. Борьба с коррупцией – гарантия процветания Китая. *Полит. журн.* 2008. № 9 (186). С. 134–141.